

Overdoser - årsaker og effektive tiltak

Thomas Clausen

Senterleder - SERAF

Professor (Dr. med)

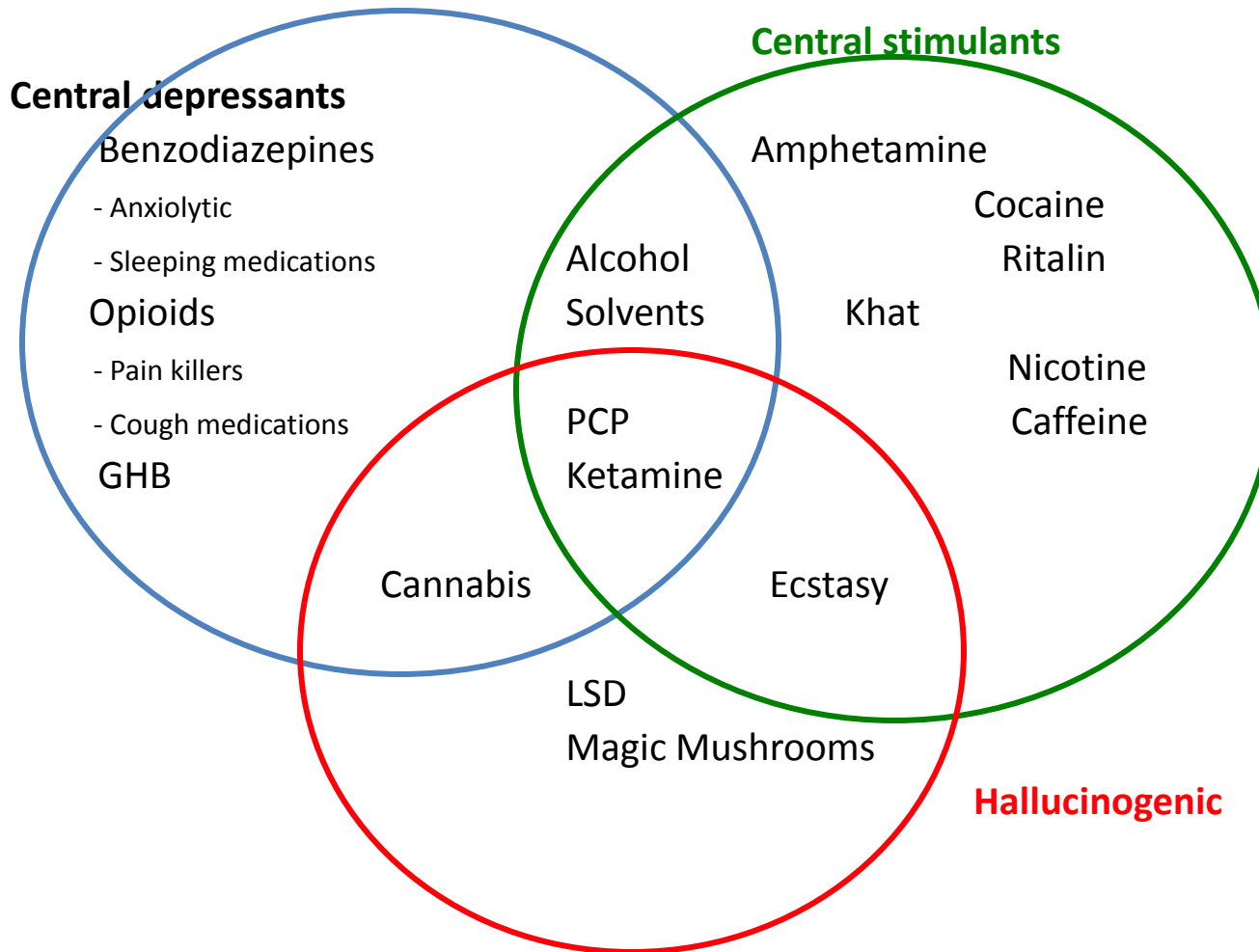
thomas.clausen@medisin.uio.no

21. mai 2017

Agenda

- ✓ Overdoser; hva er det?
- ✓ Hvor vanlig er det?
- ✓ Risikofaktorer og årsaker
- ✓ Effektive tiltak

Rusmiddel og hovedeffekt

Overdose

- En «dose» som ble for høy for den personen den dagen
- Kan ofte beskrives som en hendelse med flere samtidige årsaksfaktorer enn bare «høy dose»
- Overdoser i Norge; 1977-2013
  - 4632 Menn
  - 1306 Kvinner
  - **5934 Totalt**
- **1977-2017; mer enn 6000 dødsfall**

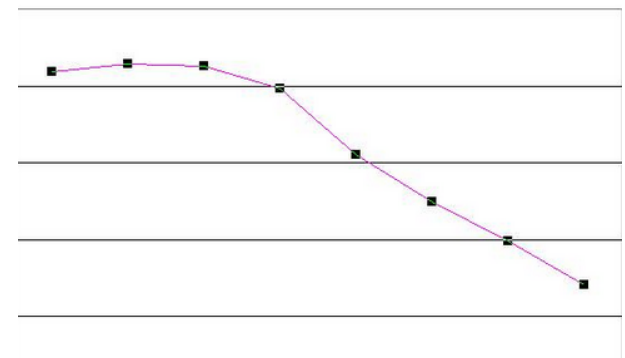
Dødelig overdose!

- ✓ 8/10 dødelige overdoser forårsakes av opioider (heroin, morfin, metadon mfl)
- **Respirasjonshemning og oksygenmangel**

Hvem havner i overdosestatistikken?

- ✓ Dødsfall som ansees som forårsaket direkte av rusmiddel
- ✓ Ingen annen mer plausibel forklaring enn rusmiddel
- Dødsfall hvor avdøde har gjennomgått obduksjon (++)
  - Toksikologisk undersøkelse for påvisning av rusmiddel

Dødsfallene i Oslo (2006-8)

- ✓ Heroin (67%); Injisering 90%
- ✓ Opioider totalt (89%)
- ✓ Blandingsrus (90%)

Undergrupper

- Ikke bosatt i Oslo
- Kvinner
- Løslatt fra fengsel
  - Median 18 dager
- Utskrevet fra rus-døgnbehandling
  - Median 102 dager

- **Multifaktorielle årsaker og heterogen gruppe**
- **2/3 av dødsfallene på bostedsadresse**

Rapport 2/2011
Senter for rus- og avhengighetsforskning (SERAF)
**Dødelige overdoser i Oslo
2006 til 2008**
En helhetlig gjennomgang

Linn Gjersing, Stian Blong, Edle Ravndal, Helge Waal,
Jørgen Bramness, Thomas Clausen

Gjersing, L. et al 2013 Scandinavian Journal of Public health

Overdosedødsfall

En sammensatt gruppe

Behov for sammensatte og sammenhengende tiltak!

Opioid
Utenfor behandling

Andre rusmiddel

Sykdom og opioid

Suicid med
opioid

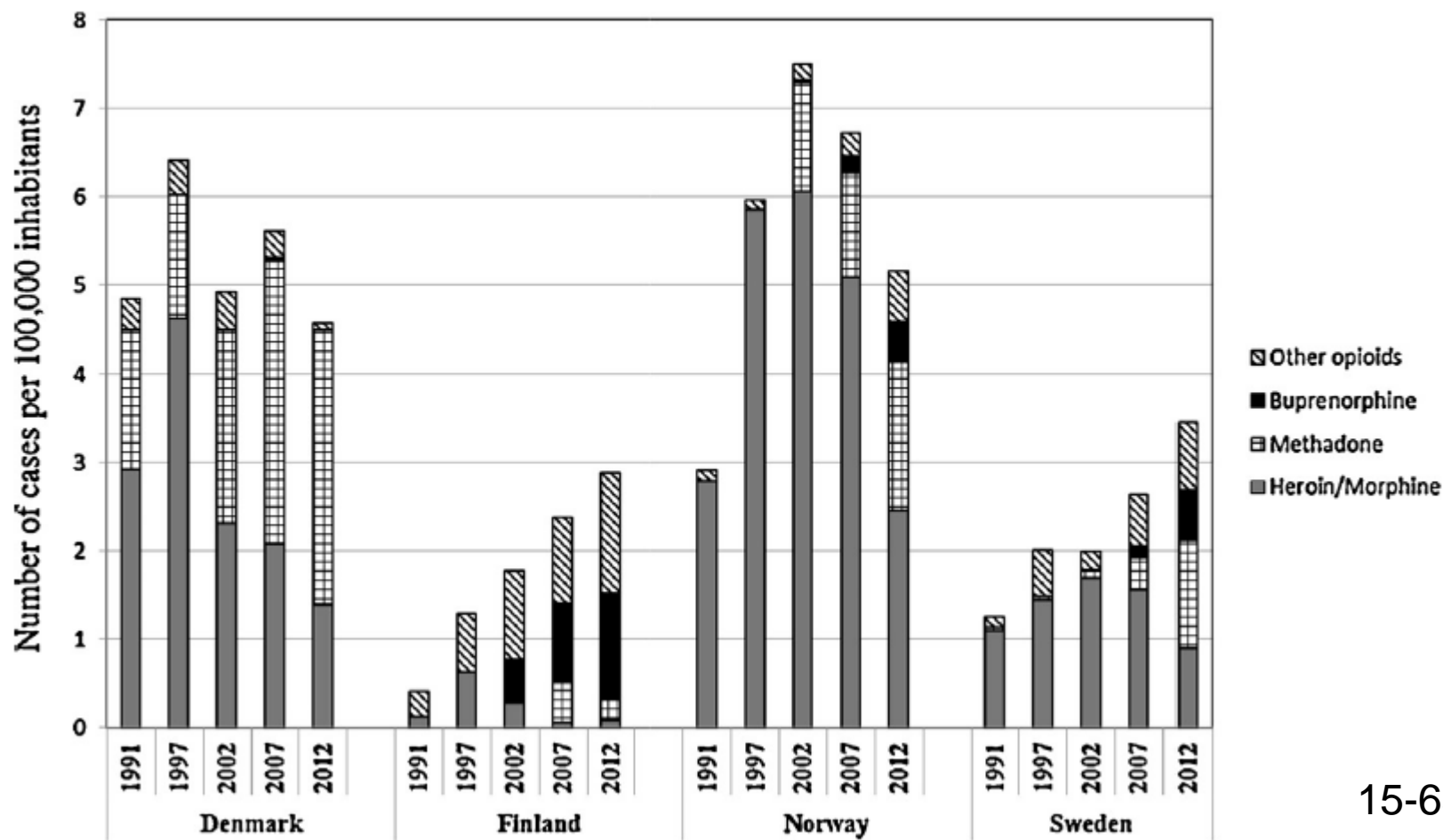
Metadon utenfor LAR

Etter fengsel

Forgiftninger; Norden (2012)

K.W. Simonsen et al./Forensic Science International 248 (2015) 172–180

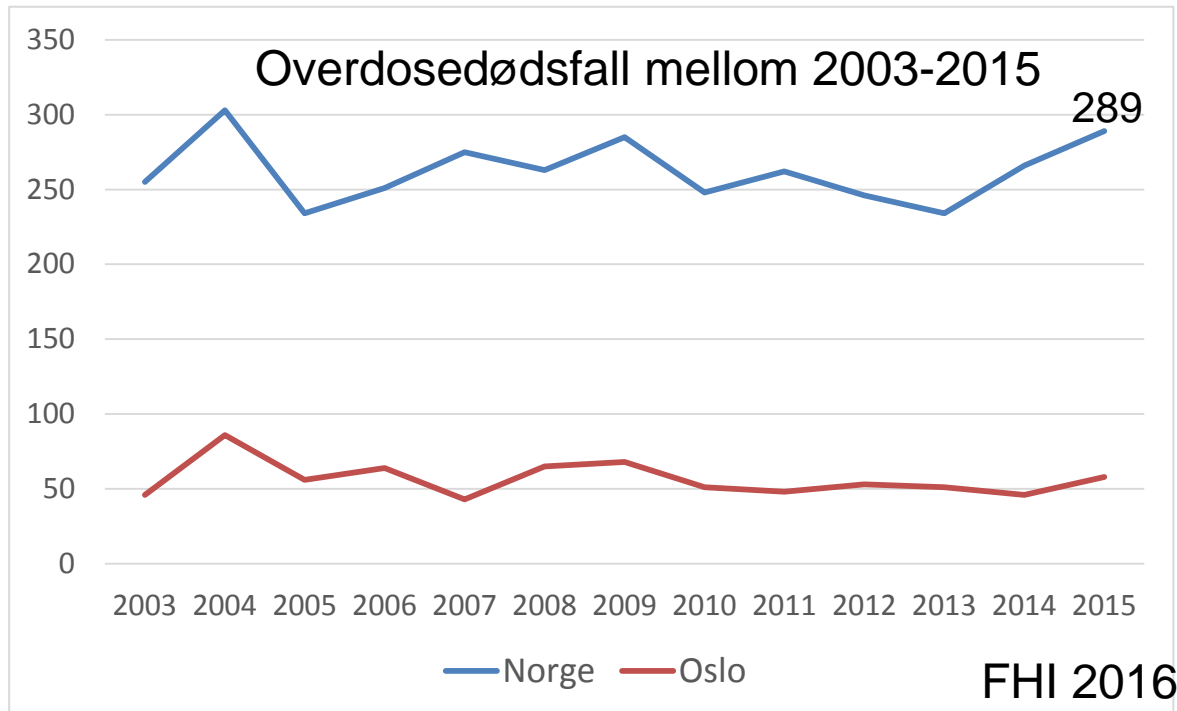

15-65 år

Forekomst

- ✓ Over 100.000 overdoser årlig globalt
- ✓ OD; hyppigste dødsårsak blant unge (15-49)

Sykdomsbyrde rapporten; FHI 2016 og World drug report 2016

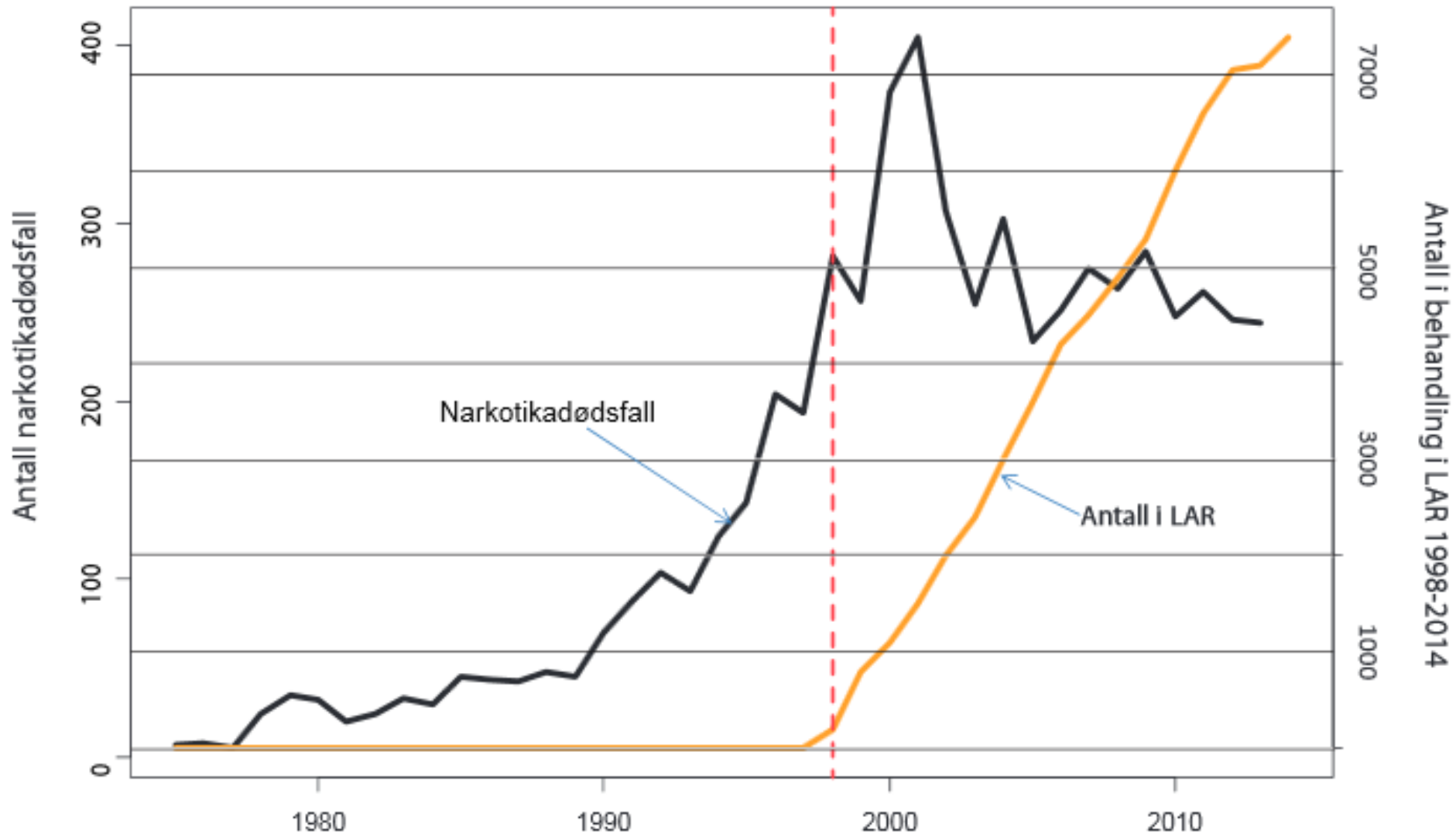

Folkehelseutfordring

Kan forebygges!

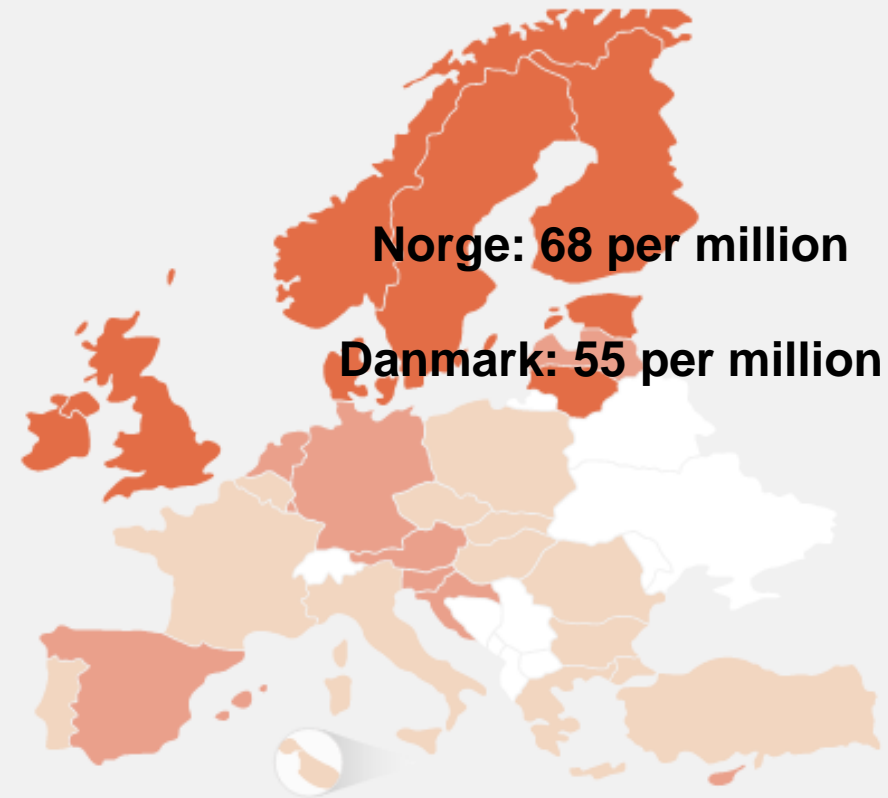
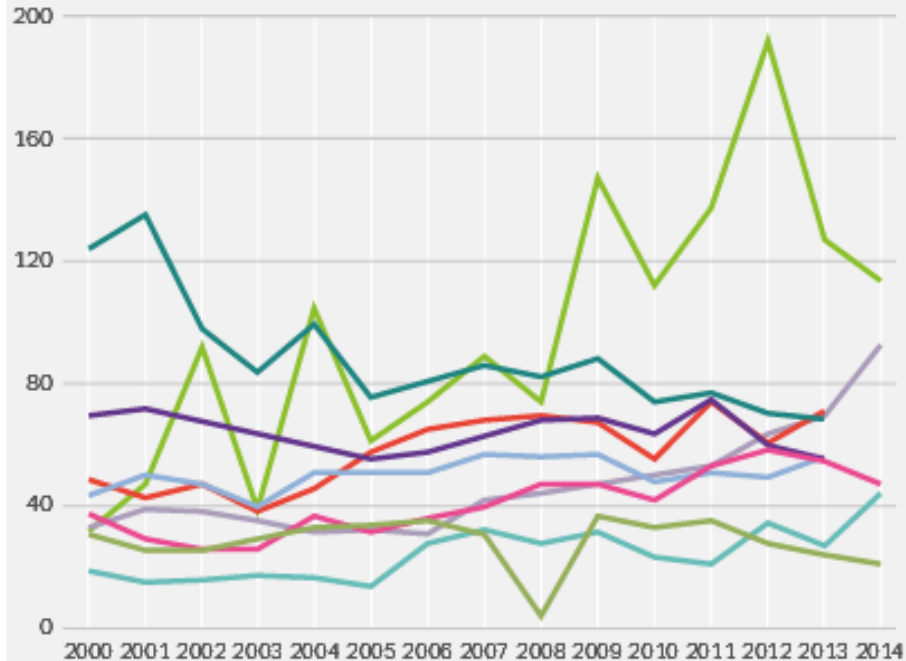
Overdosedød og LAR; Norge

Overdoser i Europa

Narkotikaindusert dødelighet blant unge voksne (15–64 år): utvalgte trender og nyeste data

Tilfeller pr. million innbyggere

Tilfeller pr. million innbyggere <10 10–40 >40

NB: Trender i de ni landene som rapporter

<http://www.emcdda.europa.eu/>

6800 overdosedødsfall i 2014; en økning fra året før

Heroin dominerer

Menn (8/10), gj.snitt alder 38 år; noen land; økning blant yngre

Overdoser i Europa

Characteristics

Mean age at death

37

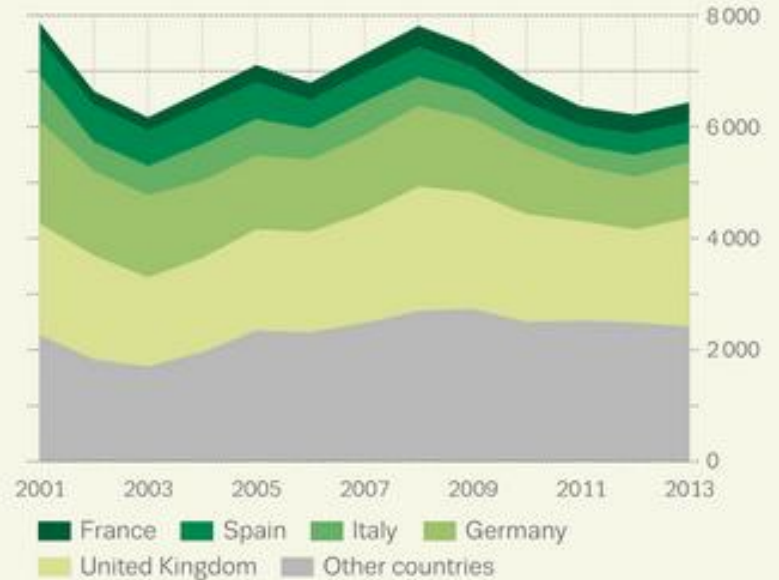
Deaths with opioids present

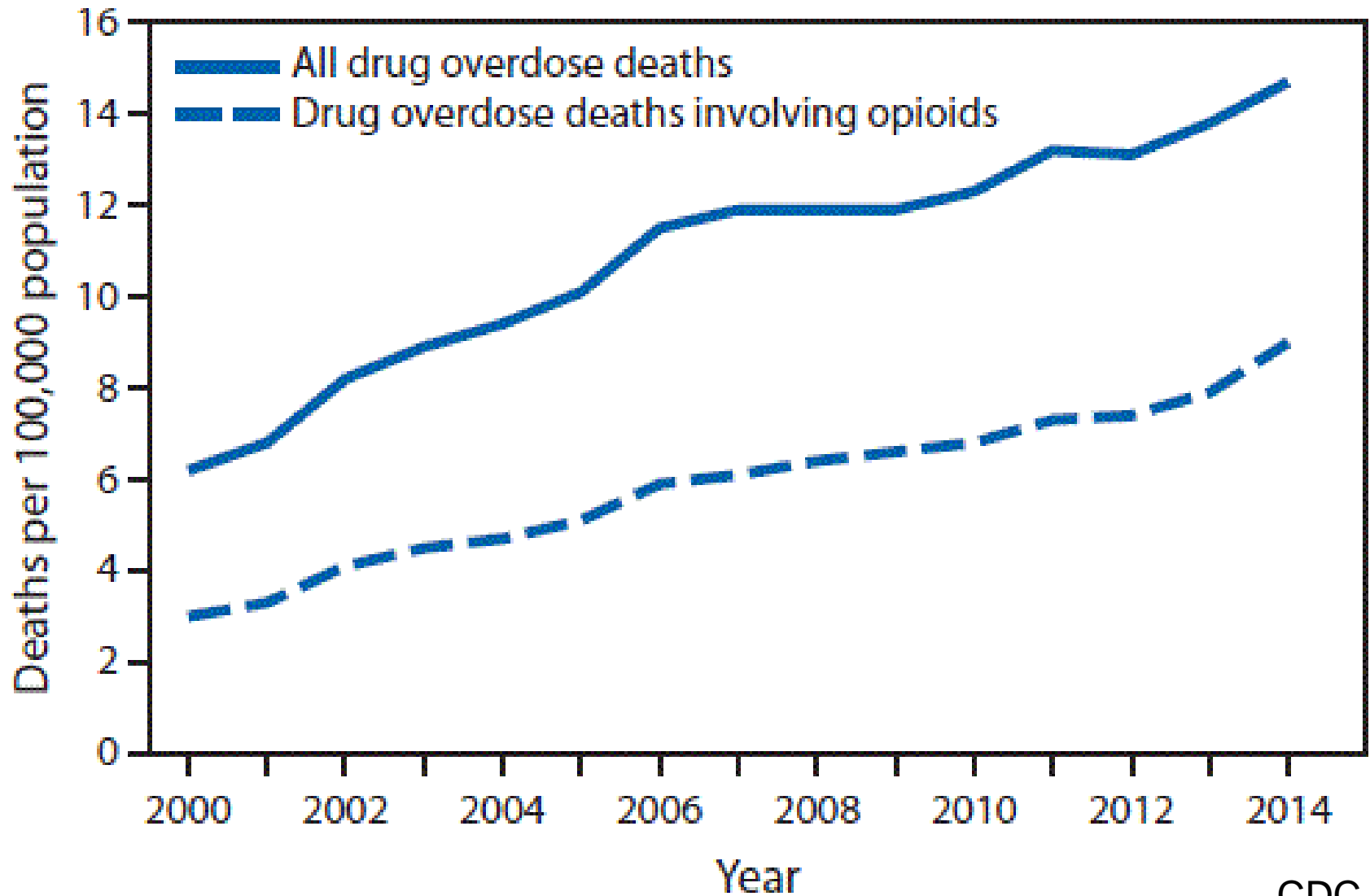
Age at death

Trends in overdose deaths

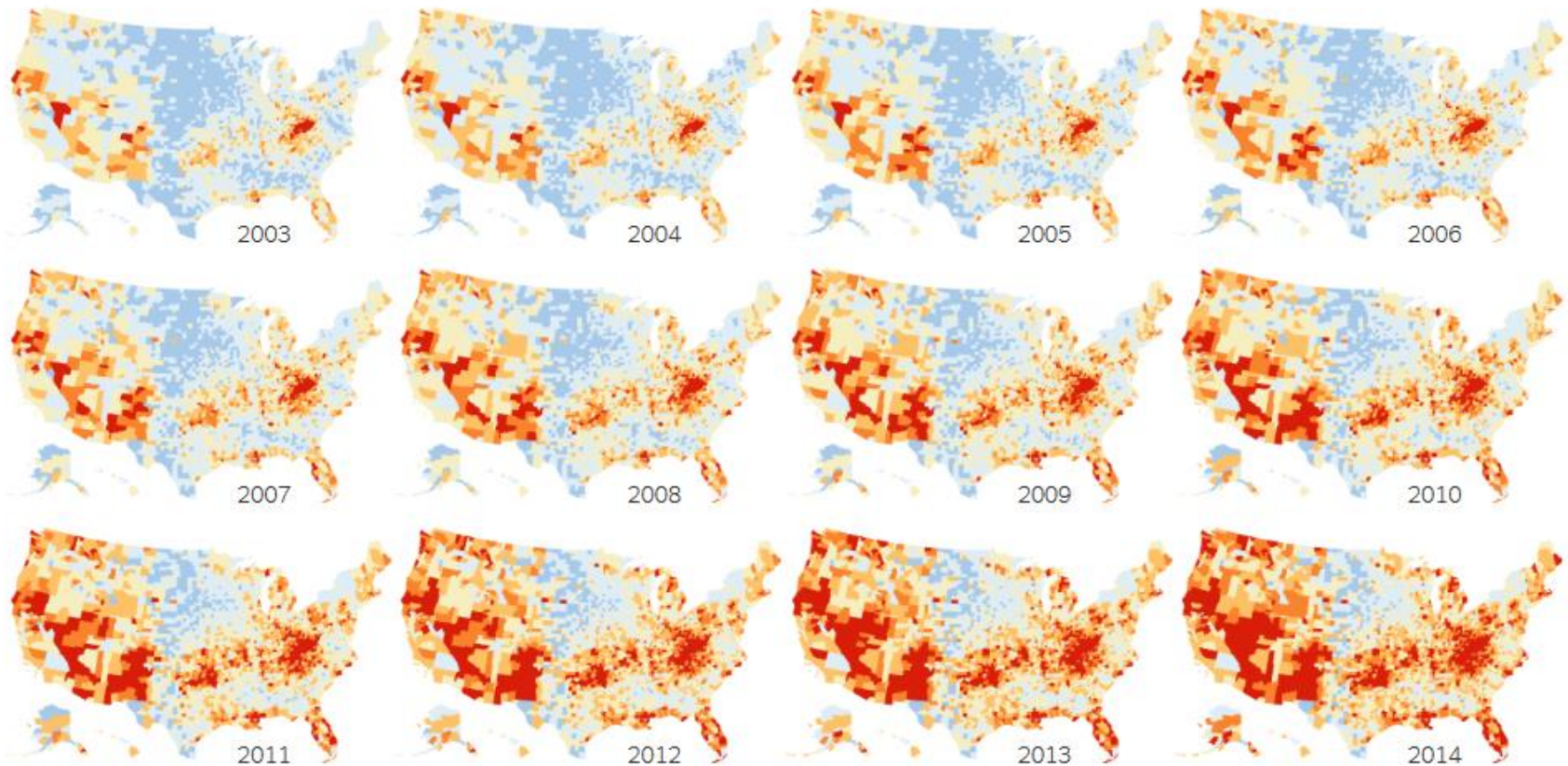
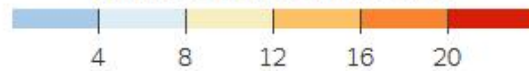

Overdose utvikling i USA

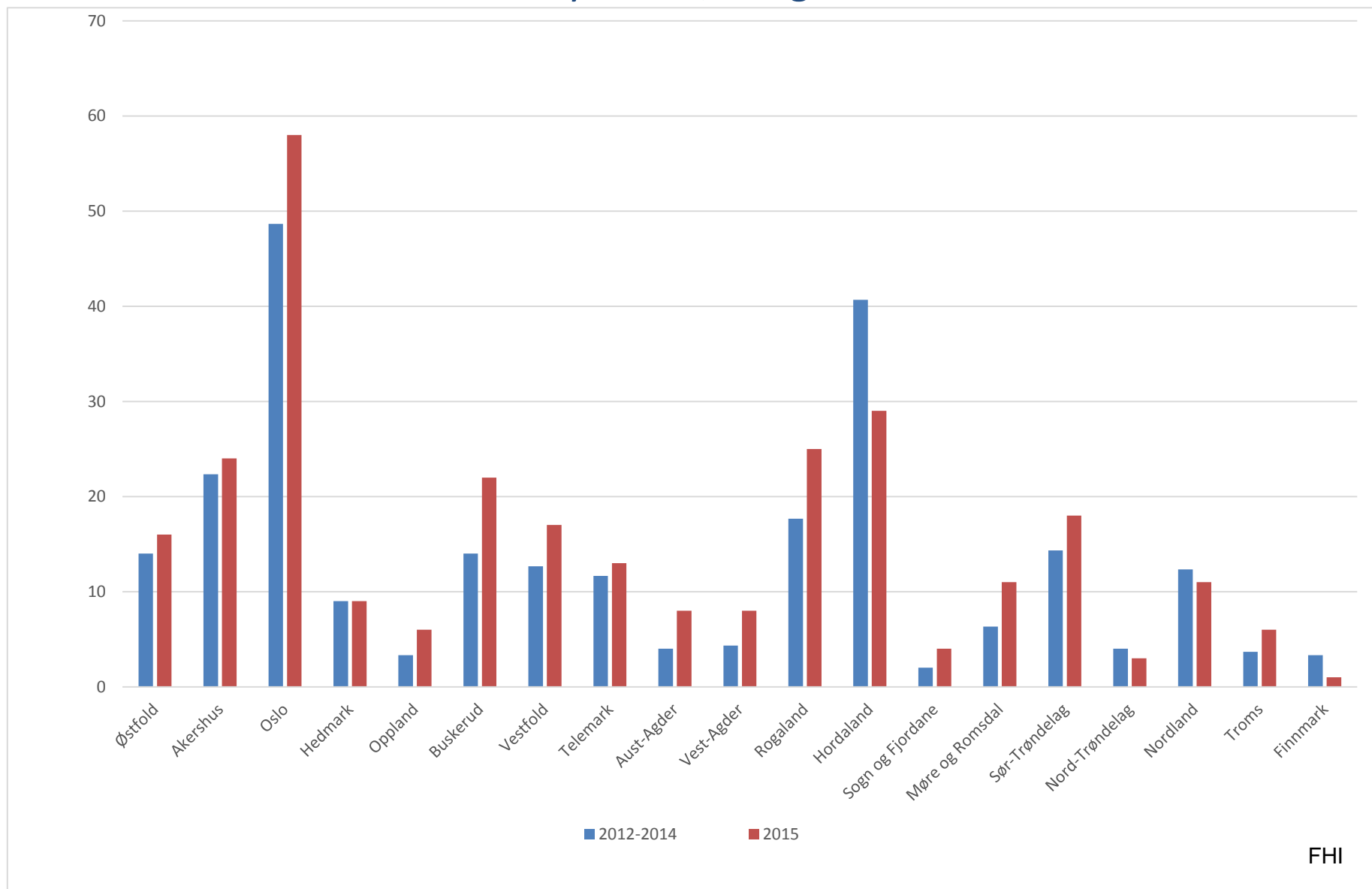
In the US; From local and major cities to general phenomenon

Overdose deaths per 100,000

Overdoser per 100 000 (15–64 år). Gj.snitt per år 2012–2014 og 2015

Fylkesvis; Norge

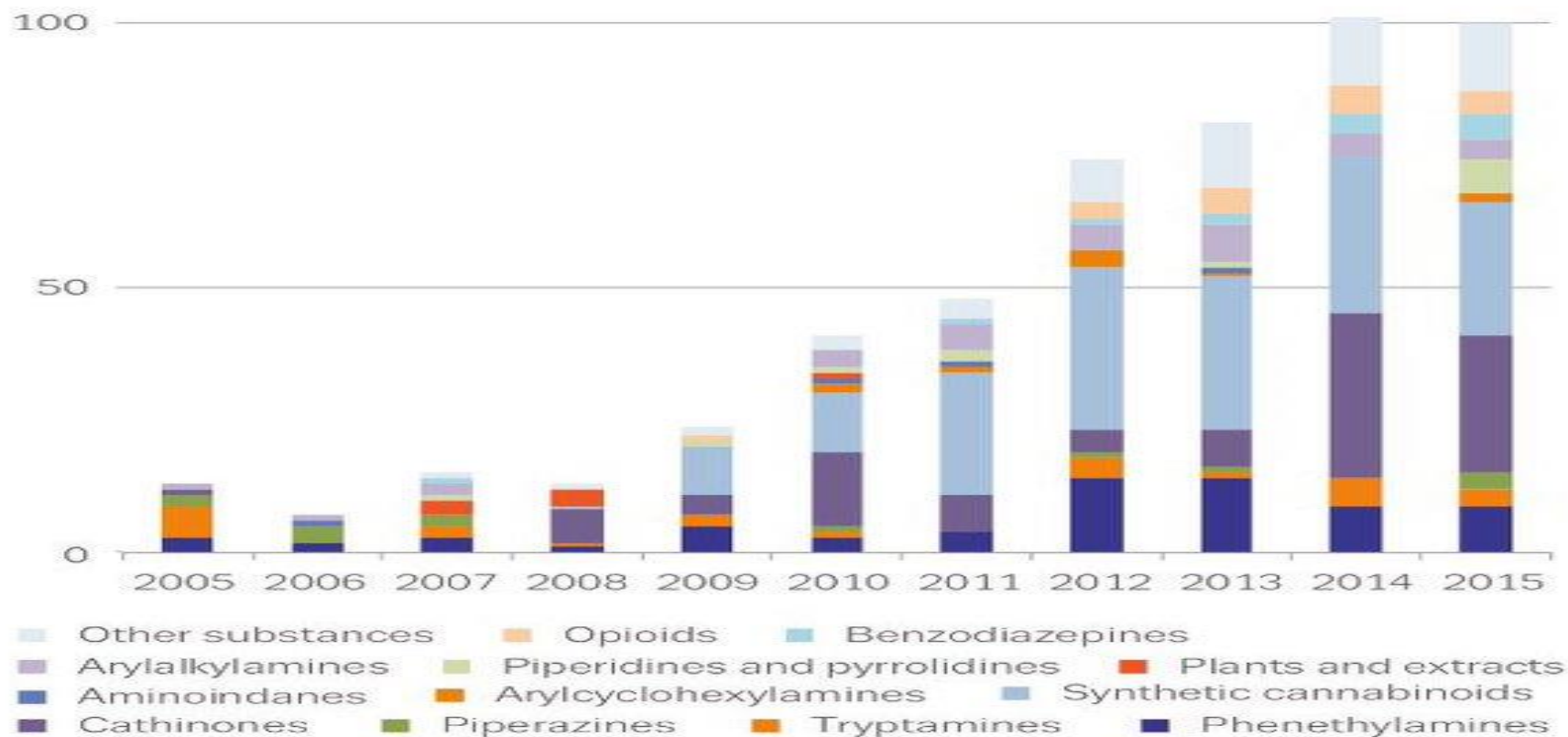

New psychoactive substances (NPSs) in Europe 2015; >100

FIGURE 7.2

Number of new psychoactive substances reported to the EU Early Warning System for the first time, 2005–15

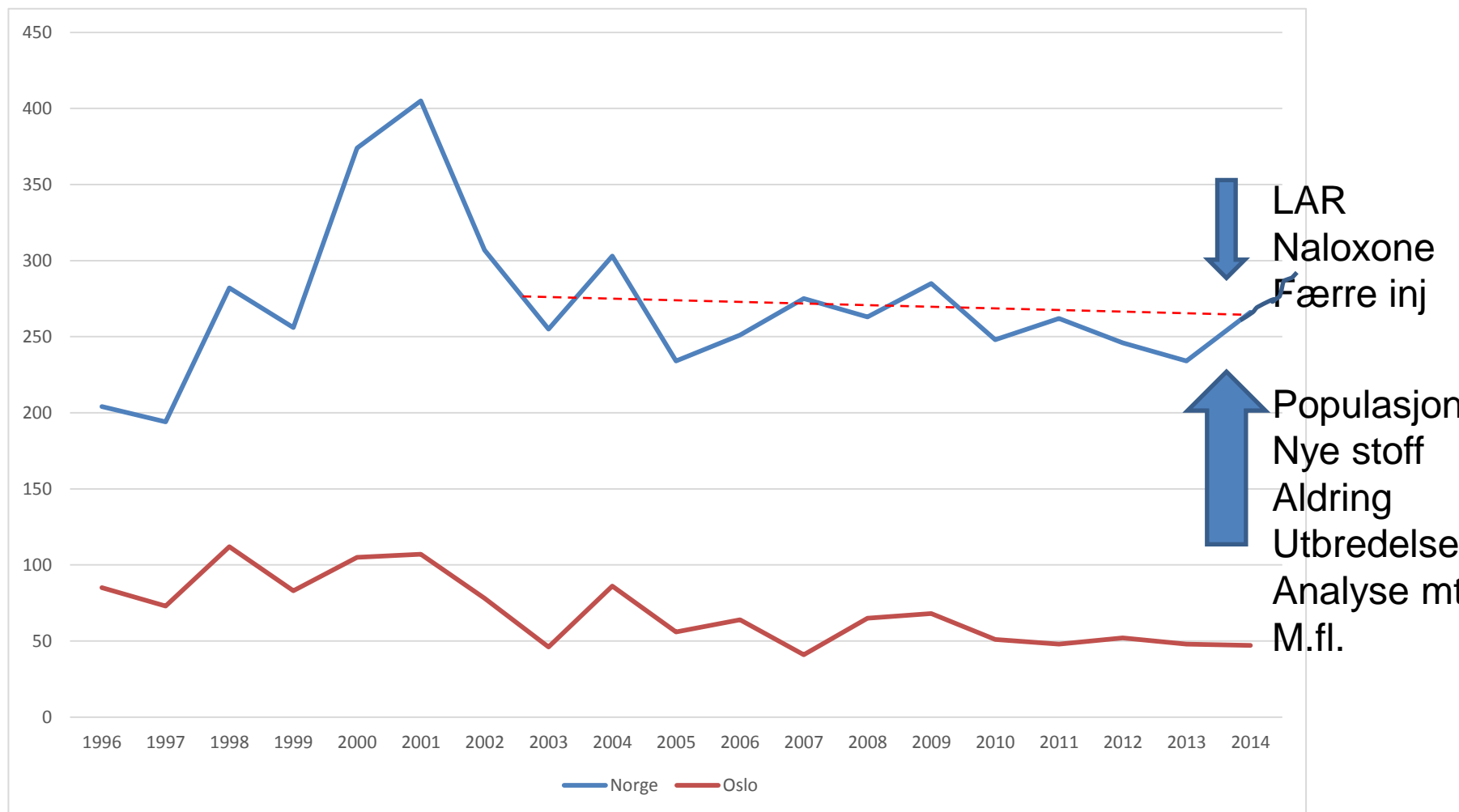
Source: EMCDDA.

Trender som bidrar til endring

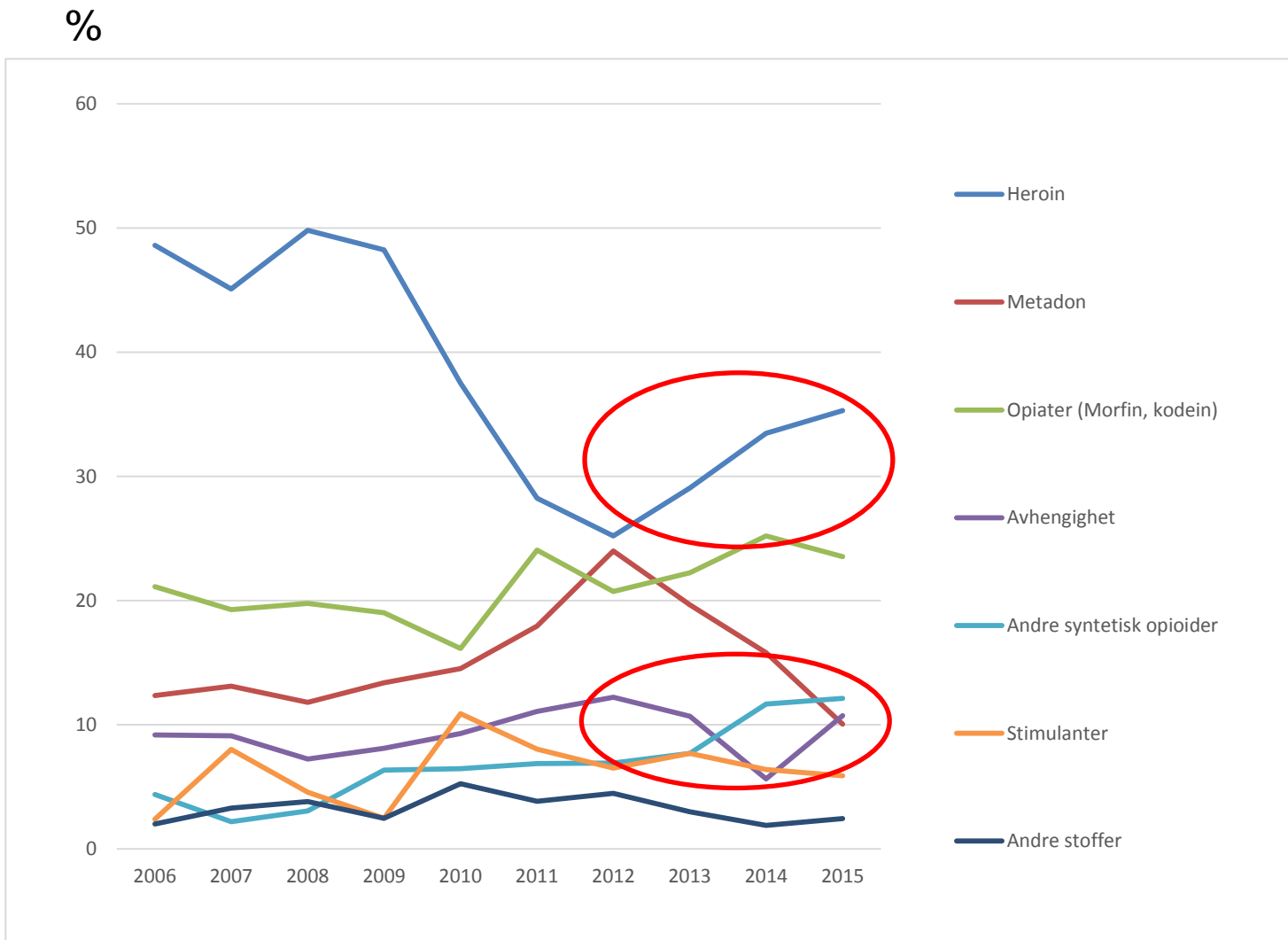
- ✓ Aldring av kohort med rusbrukere
  - ✓ Nye risikopopulasjoner (Smertestillende, NPS)
  - ✓ Nye stoffer og kombinasjoner
  - ✓ Fra lokalt til utbredt fenomen
  - ✓ Forbedrede analysemetoder; case finding
-
- Tilgjengelighet av behandling
    - LAR
    - Naloxone
  - Reduksjon av antall injeksjonsbrukere?
  - Kunnskap og adferdsendring i risikopopulasjoner

Narkotikautløste dødsfall, Norge

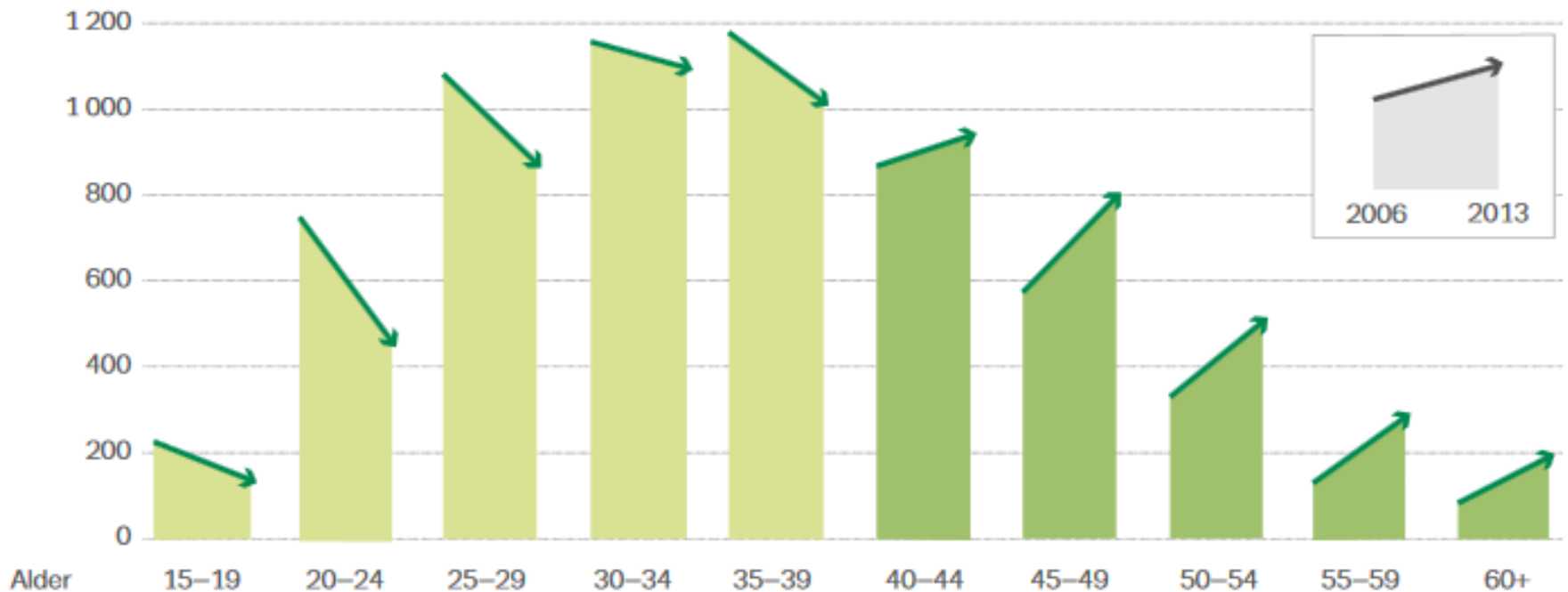
Ulike stoffer og dødsfall; 2006-2015

Økende antall OD; i høyere aldersgrupper

Antall narkotikainduserte dødsfall etter aldersgruppe i 2006 og 2013

Antall dødsfall

Trender

- ✓ Økende antall rusmidler tilgjengelig
- ✓ Nye opioidbrukende populasjoner; smertestillende?

- ✓ Fra by-fenomen, til nasjonal utbredelse
- ✓ Høy alder på opioidavhengig populasjon
- ✓ **Vedvarende høye OD-tall, på tross av økende antall i LAR**
- ✓ **Arven fra 1980-tallet?**

- **Viktig å følge utvikling og forstå trender!**

Opioid avhengige personer?

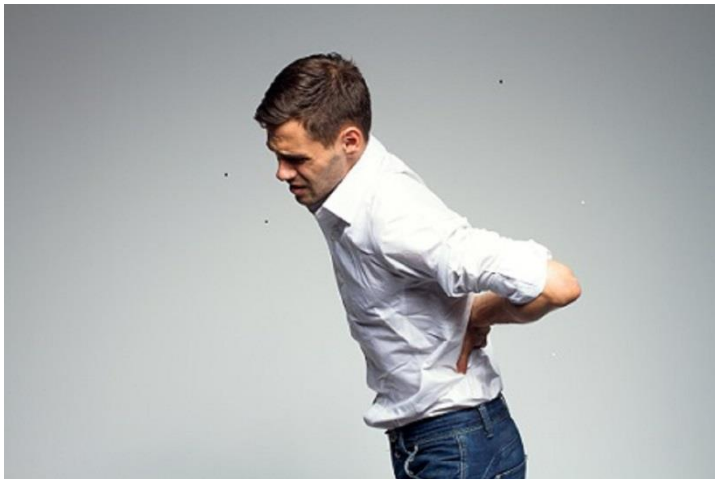
1970s

2010s

Opioid avhengige personer i dag?

Risikofaktorer for dødelig overdose

- Opioider
  - Heroin, metadon, morfin eller andre smertestillende
- Flere samtidige rus- og/eller legemiddel
- Injeksjon av rusmiddel
- **Forutgående periode med avhold** (tap av toleranse)
- Samtidig sykdom
- Genetisk sårbarhet
- Forutgående psykososial krise
- Ruse seg alene
- Bostedsløshet
- **Å være utenfor rusbehandling**

Degenhardt et al, Addiction, 2011

Coffin et. Al, Global State of Harm Reduction, 2010

Clausen et al, Addiction, 2009

Hvorfor så høye overdosetall?

- **Aldrende injiserende blandingsmisbrukere**
- ✓ Heroininjisering en adferd/sykdom m både akutte og «kroniske» (etter 20 år) dødsfall?
- ✓ Nye opioider (NPS mm)
  - ✓ Fentanyler
- ✓ Nye brukergrupper (Prescription opioids)
- ✓ Forbedrede analysemetoder (Sverige 30% økning)

Tiltak

- **Forbedre behandlig og forebygging**
- ✓ Tilgang på behandling
  - LAR-behandling
- ✓ Skadereduserende tiltak
  - Sprøyteutdeling, brukerrom
  - Naloxone til brukerne

- Nasjonal strategi; multiple tiltak, inkl Switch etc.
- Se mot nye målgrupper; prescription drugs?

- ✓ Regulere tilgjengelighet
  - Forbud,.....
  - Forskrivningspraksis

National overdosestrategi

- Lansert av helseminister i 2014
- ✓ 5-års strategi
  - 0-vision for ODs
  - Inkluderer multiple intervensjoner og midler
    - Nasal nalokson
    - Ledsagende evaluering og forskning

Norwegian nasal naloxone

5 doses of 0,4mg Naloxone

Feedback fra bruker

[Upon her 3rd refill]

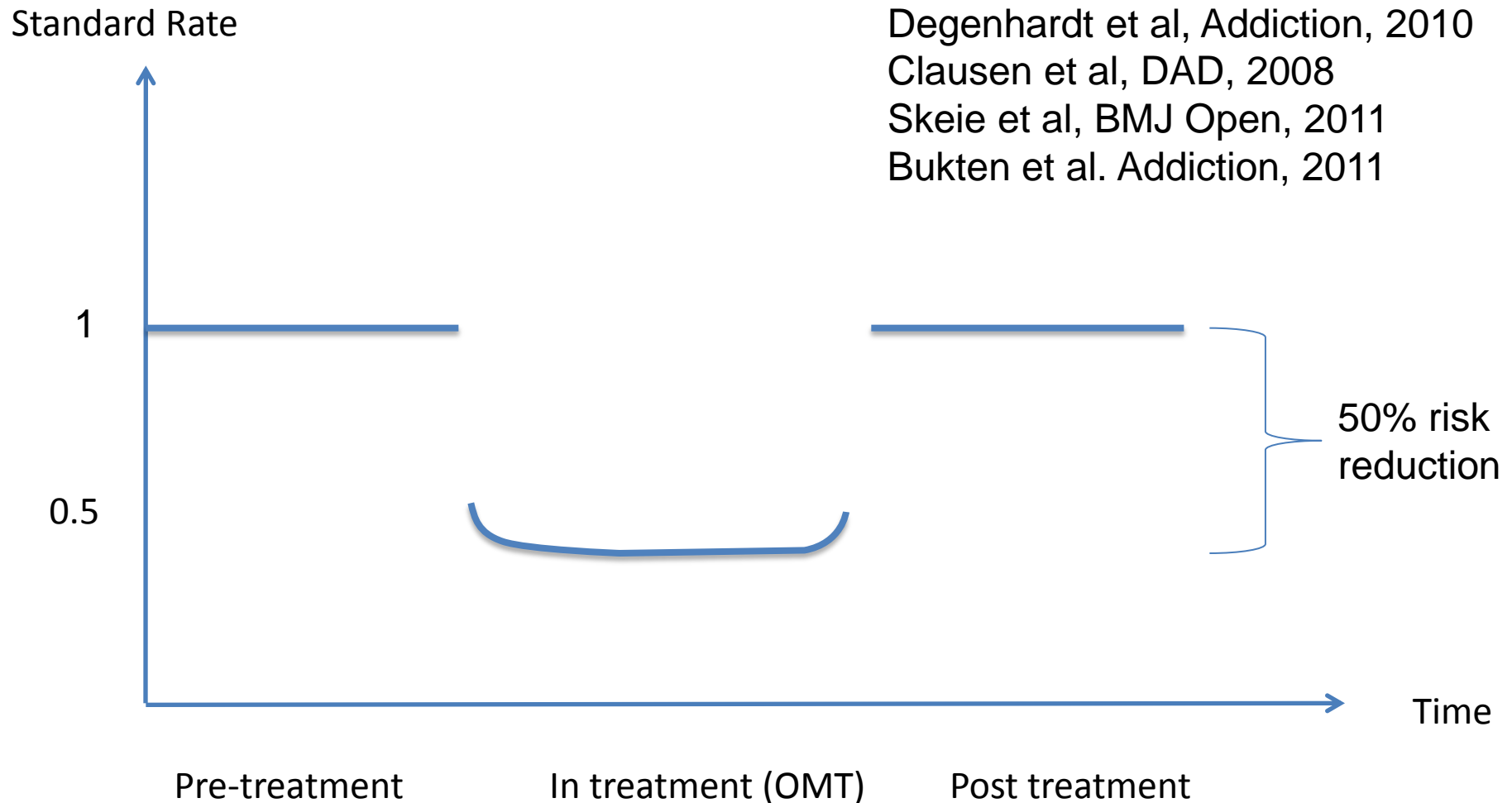
“It’s worked every time. I see he’s blue, and then within a few minutes he’s up standing! Should have had it sooner. I’ve seen too many of these [overdoses].”

- Client, drop-in center Bergen

Kunnskapsbasert tilnærming

- ✓ Behov for en rekke tiltak
- ✓ Skadereduksjon-behandling
  - ✓ LAR, Døgn, Nalokson, Naltrekson, annen helsehjelp
- ✓ Avhengighet:
  - ✓ En kronisk lidelse; langvarig behandling
  - ✓ Behandling tilpasset sykdommens intensitet
- ✓ **Etablere meningsfull daglig aktivitet**
- ✓ **Bistand til å etablere rusfrie nettverk**

“Behandlingseffekt” av LAR på dødelighet, kriminalitet og sykkelighet; Før under og etter LAR

Kunnskapshull og fremtiden

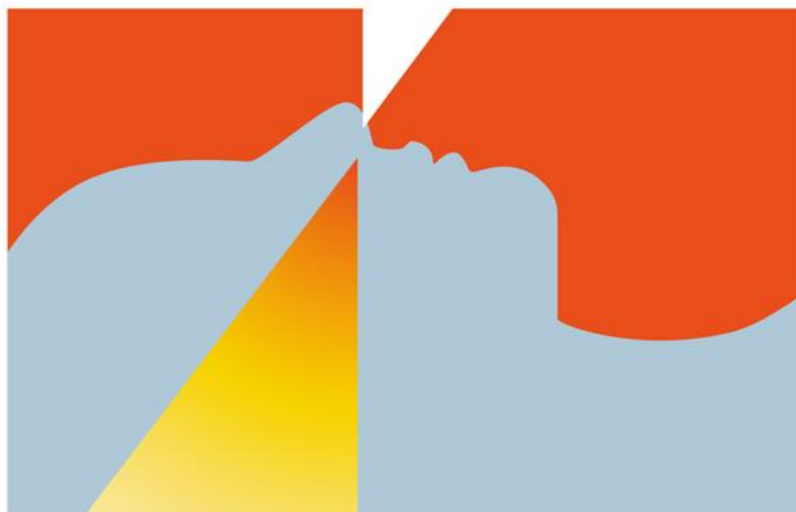
- ✓ Risikopopulasjonene
- ✓ Dødelighet etter behandling og avbrudd
- ✓ Er dødelighetssituasjonen i LAR stabil?
- ✓ Nye opioider; (fentanyl, NPS-opioider, buprenorfin)
- ✓ Effekt av intervensjoner; nalokson, switch mm

Fremover:

- Fortsatt fokus på LAR og behandling
- En rekke ulike tiltak
- Samlet strategi; langsiktig perspektiv
- Evaluering og forskning

www.stoppoverdose.no

NALOKSON

Short film; How I saved my friend with nasal naloxone

<https://www.youtube.com/watch?v=HlvpqT7o74U>

Overdosisdødsfald

Risikofaktorer

Farmakologi

- Binding til opioidreceptor
- Type af opioid
- Dosis/styrke
- Kombination med andre rus-
/lægemidler
- Indtagelsesmåde
- Toleranceudvikling
- Samtidig sygdom
- Genetik

Epidemiologi

- Opioider
- Heroin, metadon, morfin
- Øget risiko ved øget dosis
- Flere samtidige rus- og/eller
lægemidler
- Injektion af rusmiddel
- Tab af tolerance
- Anden samtidig sygdom
- Genetik
- Forudgående psykosocial krise
- Misbruge rusmidler alene
- At være udenfor misbrugsbehandling